

PREZENȚE FEMININE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL INTERBELIC DIN COMARNIC: DE LA INSTITUȚIONAL LA SOCIAL

Maria Cristina ILINCUȚA*

WOMEN PRESENCE IN THE INTERWAR EDUCATION IN COMARNIC: FROM INSTITUTIONAL TO SOCIAL (Abstract)

During the inter war period, we notice a greater feminine representation on the Romanian education system compared the previous period. We are witnessing an institutional feminization of the preschool and primary educational system. There are more teachers in the working class than in the upper/managerial class. Even though the primary school was mandatory and free starting with the 19th century, illiteracy recorded a high percentage, especially for the rural girls. The teachers' mission was to improve the cultural level in the villages, especially through education.

Equal opportunities for the girls was nonexistent especially during the secondary and university education at that time. The changes in the political-judicial status of the Romanian women during the interwar period is happening through the feminist movement. But still, the Romanian educational system during the inter war period was maintaining the gender difference.

Keywords: *illiteracy, educational policies, the interwar period, Comarnic education, România.*

Nivelul de educație al unei țări este determinat de influența unor factori. Astfel, factorul economic determină o „relație duală”¹ între învățământ și progresul societății. Capitalul uman și cel financiar au o legătură ciclică. Regimul politic influențează, la rândul său, sistemul educațional, dar și statutul socio – juridic al membrilor comunității. Mentalitatea joacă și ea un rol important, mai ales, în modul de înțelegere și aplicare a legislației școlare.

Educația feminină din perioada interbelică este analizată la nivelul învățământului primar din mediul rural. Demersul nostru își propune să prezinte câteva aspecte din microistoria învățământului interbelic din localitatea Comarnic, punctând prezența genului feminin la nivel instituțional, dar și social.

Aspecte generale – diferențe de gen

Politicile educaționale ale perioadei interbelice au promovat diferențele de gen. Chiar dacă, spre sfârșitul perioadei studiate, numărul absolventelor din învățământ-

*Prof. drd., Liceul „Simion Stoilnicu”, Comarnic, județul Prahova.

¹ Murgescu, 2010: 385.

„Studii și articole de istorie”, vol. LXXXVI, 2019, pp. 169-178.

tului primar a fost aproape egal cu cel al băieților, totuși, șansele lor se micșorează la nivel secundar și universitar. În România interbelică domeniul învățământului, mai ales primar, devine accesibil forței de muncă feminine, salarizată însă fără mari eforturi din partea statului. Controlul genului feminin se făcea prin educație.

Nici sub aspectul politico-juridic, femeile nu aveau o situație favorabilă ceea ce a activizat mișcarea pentru drepturile lor sociale și politice. Prin diverse asociații, petiții, memorii, conferințe publice, femeile își conturează un mai bun statut social și profesional. Astfel, la 20 iulie 1918, s-a înființat Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor din România condusă de: Maria Băiculescu, Elena Meissner, Ella Negruzzi, Calypso Botez, Eleonora Halippa². Printre obiectivele organizației se numărau: „emanciparea civilă și politică; accesul la educație și la muncă, la diverse profesii din care femeile erau excluse”³.

Constituția din 1923 nu rezolvase problema statutului civil și politic al femeilor. Un prim câștig, ce-i drept parțial, era obținut abia prin „Legea organizării administrative”, din anul 1929, potrivit căreia femeile obțineau dreptul de a vota și de a fi alese în consiliile comunale și județene, condiționat întrea altele de nivelul studiilor⁴.

În 1932 femeile obțineau autoritate juridică, putându-și administra averea, semnând contracte, prezentându-se în fața tribunalelor fără acordul soțului.

Câțiva ani mai târziu, legea electorală din 1939 acorda drept de vot doar femeilor alfabetizate. Limitarea legislativă s-a menținut, iar dreptul de a fi alese era acordat doar pentru Senat. Abia în anul 1946 votul și eligibilitatea acestora deveneau depline.

După cum se poate observa, nivelul de educație reprezenta o barieră pentru femei. Prin sistemul de învățământ se realiza „un control în socializarea rolurilor de gen”⁵. Abordând această problemă a diferențelor intelectuale de gen, o militantă a luptei femeilor pentru drepturi, din perioada interbelică, Calypso Botez, susținea că: „doar politica unei educații limitate determină inferioritatea femeii”⁶.

Cercetătoarea Maria Bucur este de părere că, mișcarea feministă din perioada interbelică a fost destul de rezervată, fiind susținută de curentul tradiționalist⁷. De altfel, socialiștii susțineau această mișcare, în timp ce, dreapta politică ajungea să denigreze femeile⁸.

Se considera astfel că emanciparea realizată prin educație era periculoasă pentru că „periclita celula familiei tradiționale”⁹. Mergând pe această idee, susținea că, „prin acordarea accesului la educație, femeia nu mai avea rezultate pozitive”¹⁰ și își neglija

² Eleonora Halippa era reprezentanta mișcării feministe din Basarabia. În epocă funcționa o colaborare între toate reprezentantele României Mari.

³ Văcărescu, "Cauza feminismului va triumfa. Drepturi și mișcări de emancipare ale femeilor în România.", articol accesibil on line la <https://http://www.cooperativag.ro/cauza-feminismului-va-triumfa/> (accesat la 21.11.2018).

⁴ Dreptul la vot era acordat absolventelor ciclului inferior secundar, normal, profesional. În lege existau și alte condiționări în afara celor referitoare la studii.

⁵ Filipovici, 2015: 331.

⁶ Botez, 1920: 8.

⁷ Bucur, 2002: 111.

⁸ Popescu, 2004: 37.

⁹ Bucur, 2002:115.

¹⁰ Filipovici, 2015: 333.

rolurile din viața privată, de mamă și soție și devenea responsabilă și pentru eșecurile intelectuale și morale ale copiilor ei, inclusiv pentru eșecul întregii societăți.

Accesul fetelor în învățământul secundar era limitat și de aspecte socio-economice. Diferența de gen era mult mai vizibilă la acest nivel de învățământ, unde se aplica o segregare școlară, prin înființarea școlilor de băieți și de fete. Egalitatea de șanse era încălcată pentru că, în învățământul secundar, fetele studiau după o programă diferită, care nu le permitea înscrierea la orice facultate. Uneori, aceste școli duceau lipsă de personal didactic feminin, care să le asigure pregătirea necesară. Pentru a exemplifica aceste limitări, la Universitatea din București, studentele erau în procent de 21,9% în anul 1925, crescând la 31,3% în anul 1930. Până la sfârșitul perioadei interbelice, fetele reprezentau circa 28% din numărul total al studenților¹¹. Tendința politicilor educaționale era de a le orienta către domenii ale producției de bunuri decât spre acelea care să le asigure o poziție socio-economică importantă.

Instituționalizarea profesiilor feminine (înfirmeră, soră medicală, învățătoare, educatoare) se va realiza, mai cu seamă, în perioada interbelică. Învățământul și sănătatea erau două domenii potrivite pentru femei, asigurându-le transferul rolurilor de educatoare și mame din spațiul privat în cel public. Cele două profesii dobândesc un rol educator și modelator pentru tinerele din mediul rural.

După Marele Război au fost propuse două proiecte de ameliorare a vieții satului românesc: prin cercetarea sociologică a lui Dimitrie Gusti – cu efect în domeniul învățământului și, proiectul lui Iuliu Moldovan – cu finalitate în domeniul sanitar¹². Proiectul sociologic gustian urmărea îmbunătățirea nivelului de trai al oamenilor din mediul rural, prin educație. Astfel, învățătoarelor le revenea un rol dublu: de a transmite cunoștințe conform programei școlare și, de a le forma competențe și abilități elevelor prin activități practice.

Politica educațională s-a schimbat în anii '30 din cauza pericolului extremei drepte. Din acest moment, regele Carol al II-lea s-a preocupat să controleze tinerii pentru a nu fi atrași în echipele legionare și în consecință în anul 1934 este înființat Oficiul de Educație a Tineretului Român. Era o formă de înregimentare și educare a tineretului cu vârsta între 7-18 ani¹³ care completa educația școlară cu cea extracurriculară. Personalul didactic era implicat în toate formele educaționale, mai ales în mediul rural.

Începând cu anul 1937, O.E.T.R. se transformă în Straja Țării, o organizație obligatorie în instituții. Prin intermediul său se asigura tinerilor o „educație națională, morală, socială, religioasă, și mai ales, o pregătire fizică”¹⁴.

O altă măsură pentru „culturalizarea satelor” a fost înființarea Serviciului Social (1937). Fiecare absolvent de facultate sau școală normală, înainte de a ocupa un post trebuia să realizeze șase luni „de muncă obștească” la sat¹⁵, după care tinerii se puteau angaja în domeniul în care se pregătiseră.

¹¹ Sdrobiș, 2015: 106.

¹² Sdrobiș, 2015: 204-206.

¹³ Pentru fete, vârsta se prelungea până la 21 de ani.

¹⁴ Rostas, 2017: 33-34.

¹⁵ Sdrobiș, 2015: 219.

Dacă în spațiul urban, educația fetelor către nivelul secundar și cel universitar era limitată, în mediul rural ea avea un rol important. Sistemul de educație de la sate încerca să rezolve unele probleme sociale: analfabetismul, mortalitatea infantilă provocată de anumite boli, alcoolismul, neimplicarea cetățenilor în viața comunității etc. Din acest motiv, ne propunem să pătrundem în microistoria învățământului primar rular, redând aspecte din viața elevilor și învățătoarelor din localitatea Comarnic.

Aspecte ale învățământului interbelic din Comarnic

Localitatea Comarnic se află în județul Prahova, iar în perioada interbelică era arondată Plășii Peleş¹⁶. Din punct de vedere economic, așezarea era înzestrată cu industrie producătoare de șamotă, de ciment și var hidraulic și de prelucrare a lemnului. Sub aspect demografic, localitatea Comarnic avea cea mai numeroasă populație din Plasa Peleş – circa 7300 locuitori¹⁷. În ceea ce privește sistemul de învățământ, aici funcționau 8 școli și grădinițe dintre care trei au fost construite în perioada interbelică. Unele școli funcționau în case închiriate de Comitetul Școlar, și de multe ori, spațiile erau improprii procesului de instrucție. Nivelul de pregătire al populației era redus, înregistrându-se un procent destul de mare al analfabeților, mai ales în rândul fetelor. Pentru o imagine completă a situației prezentăm procentul știutorilor de carte, conform recensământului din 1930:

Tabelul nr. 1: Știutorii de carte – 1930

	Bărbați	Femei
Romania (comunele rurale)	68%	32%
Prahova	75%	40,8%

Sursa: Manuilă, 1930 VII : 230- 248

La nivel național, procentele fac referire doar la comunele rurale, iar pentru județul Prahova au fost incluse și așezările urbane (Sinaia, Câmpina, Ploiești).

Din analiza surselor arhivistice locale, imediat după război, numărul absolvenților învățământului primar era destul de mic. Pentru a exemplifica ne vom raporta la situația Școlii mixte nr. 1. În anul școlar 1921-1922 erau înscriși 302 elevi, din care au promovat 206, fetele fiind de două ori și jumătate mai puține decât băieții. Dacă în clasa I-a erau înscrise 31 de eleve, în clasa a IV-a erau doar 14 fete. Interesul scăzut pentru școală poate fi pus pe seama condiției sociale precare. Războiul făcuse foarte multe victime, la nivelul localității erau 410 elevi orfani¹⁸. O altă cauză era distanța mare până la școala din centrul localității. Comarnicul cuprindea 7 cătune aflate pe dealurile laterale ale Văii Prahovei și nu toate aveau școli, iar unii copii erau nevoiți să parcurgă mai mult de 5 km distanță până la școala din centru. La acestea se adaugă mentalitatea vremurilor, potrivit căreia, fetele trebuiau ținute mai mult timp în gospodărie, la activitățile casnice.

¹⁶ Plasa Peleş cuprindea așezările de la Azuga la Breaza, centrul administrativ era la Sinaia.

¹⁷ Buletinul Societății Regale Române de Geografie, 1930: 220.

¹⁸ ANSJPH-SC, 37/1938:7-20.

Absenteismul a fost o preocupare a autorităților, care introdusese ca măsură legislativă – sancționarea părinților care nu-și trimiteau copiii la școală, prin aplicarea unei amenzi. În anul școlar 1921-1922, diriginta Școlii nr. 2 din Vatra Satului (cartier al Comarnicului), a întocmit o listă cu elevii care acumulaseră peste 20 de absențe, dintre care 25 erau fete.

Conform legislației, dirigințele școlii înainta aceste liste către Comitetul Școlar. Aplicarea amenzilor era făcută de perceptorul fiscal din localitate, în termen de 20 de zile. Din sumele încasate, un procent de 15% îi revenea acestuia, restul sumei mergea către bugetul comunei. Legislația era destul de restrictivă în cazul neîncasării amenzilor. Dacă perceptorul neglijase aplicarea amenzilor la timp, el se făcea răspunzător de achitarea sumelor. Și învățătorilor li se oprea din salariu, în cazul în care nu întocmeau „Registrele de chemare”, listele cu elevii absenți sau nu consemnau absențele elevilor. Tot acest demers trebuia să fie supravegheat de Comitetul Școlar. Însă, de la legislație la realitate era o cale destul de lungă.

Strângerea amenzilor depindea de implicarea membrilor Comitetului Școlar. Astfel, părinții elevelor de la Școala din Vatra Satului au făcut o petiție către autorități, reclamând faptul că, nimeni nu se preocupase de construcția unei școli în cartierul lor, refuzând să plătească amenzile și să-și trimită fetele la școala din centru¹⁹. În localitate existau numeroase văduve de război care se ajutau de copii pentru muncile din gospodărie. Ele nu reușeau să achite amenzile din cauza sărăciei²⁰.

Legea învățământului primar din 1924 aducea câteva schimbări. Durata studiilor primare se extinsese la șapte clase. Primele patru alcătuiau ciclul inferior primar, unde elevii dobândeau cunoștințe de cultură generală. Următoarele trei clase, ciclul superior primar, capăta un caracter practic, aplicându-se programe adaptate activităților economice din fiecare zonă în parte²¹. Această modificare a duratei școlarizării primare a influențat numărul absolventelor.

În anul școlar 1929-1930, în școlile din localitate au frecventat un număr de 730 de elevi, repartizați în cele cinci școli. Dacă la clasele a I-a efectivele elevilor erau mari, uneori ajungându-se și la 70 de elevi, la clasele a IV-a numărul absolvenților se înjumătățea. Cauza era abandonul școlar al fetelor din ciclul superior primar²².

În anii crizei economice s-a înregistrat o ușoară scădere a numărului de elevi, dar acest lucru era un fenomen general, specific țărilor agrare. „Scăderea veniturilor agricole a făcut, pe de o parte, ca unii dintre părinți să nu-și mai poată trimite copiii la școală.”²³ Fenomenul este vizibil și în învățământul comărnicean. În timpul crizei economice s-a constatat scăderea frecvenței băieților la învățământul primar superior (clasele V-VII), unde în anul școlar 1933-1934, la clasa a VI-a erau înscriși 33 elevi, din care la examenul de absolvire s-au prezentat doar 4, restul lucrând în fabricile din localitate și împrejurimi²⁴.

¹⁹ ANSJPH-SC, 97/1921-1922: 97-101.

²⁰ ANSJPH-SC, 97/1921-1922: 105.

²¹ Gorun, 2014:79.

²² ANSJPH-SC, 125/1930:60-74.

²³ Murgescu, 2010 :311.

²⁴ ANSJPH-SC, 33/1934: 56.

Școlarizarea fetelor păstrează aceleași tendințe, cu o frecvență mai bună în primele patru clase primare. La acest nivel se constată o promovabilitate egală a fetelor și a băieților. Interesul fetelor pentru continuarea studiilor era însă scăzut. Bunăoară, în anul școlar 1938-1939, la Școala mixtă nr.1, la clasele V-VII, din cele 32 de eleve înscrise au finalizat studiile doar 16, ultima clasă fiind frecventată de doar două fete²⁵.

Pornind de la cifrele din „Anuarul Statistic al României” se constată că, în deceniul patru al secolului al XX-lea, numărul elevelor nu l-a depășit niciodată pe cel al elevilor. La nivel național ponderea absolvenților de școală primară era ușor mai mare (85,3%), față de cea a fetelor (84,7%), dar învățământul secundar fusese absolvit doar de 10,1% de fete, din totalul populației feminine de vârstă școlară²⁶.

Din Comarnic au urmat școala secundară, de la Câmpina sau Ploiești, un număr redus de fete, care proveneau din familiile mai înstărite ale industriașilor, comercianților sau funcționarilor. Un astfel de exemplu este cel al domnului Comșescu Ion²⁷, care susținuse școlarizarea fiicei lui, Filofteia. Aceasta urmează școala normală și revine în Comarnic, pe un post de învățătoare²⁸.

În perioada interbelică, cu tot efortul autorităților analfabetismul a rămas o problemă nerezolvată a sistemului. Ponderea analfabeților era mai mare la populația feminină din mediul rural, cu vârsta peste 65 de ani. Școlile pentru adulți amelioraseră situația în rândul populației de vârstă școlară, față de perioada anterioară, dar nu eradicaseră analfabetismul.

Într-un alt registru al analizei noastre se înscrie rolul genului feminin în sistemul instituționalizat de învățământ primar, din perioada interbelică. Primul Război Mondial a oferit femeilor ocazia de afirmare în acest domeniu. Bunăoară, la Comarnic, ca urmare a mobilizării învățătorilor, cadrelor didactice feminine le revine sarcina de a asigura educația elevilor, până la nivelul la care putem vorbi de feminizarea acestui sector de activitate.

O primă problemă a sistemului de învățământ primar o reprezintă numărul mare de elevi care îi reveneau unui învățător.

Tabelul nr. 2: Ponderea elevi/cadru didactic – învățământ primar

	1920	1930
La nivel național	1 cadru didactic la 61 de elevi	1 cadru didactic la 45 de elevi
Comarnic	1 cadru didactic la 51 de elevi	1 cadru didactic la 40 de elevi

Sursa: Manuilă, 1930 VII-Profesiuni: p. X; Anuarul Statistic al României, 1920: 230-236; ANSJPH-SC, 19/1920: 11-23.

După cum reiese din tabel, într-o decadă, ponderea elevilor ce îi reveneau unui învățător scade. Această scădere se menține către sfârșitul perioadei interbelice, dar nu foarte mult sub cifra de 40 de elevi. Cauza era creșterea numărului de învățători,

²⁵ ANSJPH-SC, 36/1934-1942: 87-90.

²⁶ Anuarul Statistic al României, 1930: 343-438.

²⁷ Deținea un magazin în Comarnic, fiind foarte apreciat pentru produsele sale.

²⁸ Documentele de la sfârșitul perioadei interbelice o menționează la Școala nr. 2 din Vatra Satului.

mai ales femei. Pentru a ilustra acest fapt, am analizat prezența învățătoarelor în anul școlar 1929-1930. La nivel de țară, ponderea acestora era de 58% din personalul didactic, iar în localitatea Comarnic procentul era de 61%²⁹.

În perioada interbelică, organizarea învățământului primar a fost realizată pe baza a două legi specifice, din 1924, respectiv, 1939. Conform acestora, absolvențele școlilor normale susțineau examenul de capacitate, care le dădea dreptul de a intra în sistem, mai întâi provizoriu, iar mai apoi, definitiv. Legea învățământului primar din 1939 aducea schimbări politicii educaționale interbelice. Astfel, absolvenților școlilor normale li se impunea să facă dovada satisfacerii Serviciului Social. Ca urmare a proiectului gustian, viitoarelor cadre didactice li se cerea „Certificatul de liberă practică”, obținut după șase luni de activitate într-o școală primară rurală.

Înaintarea în gradele didactice se realiza prin inspectarea activității la clasă, dar și a implicării în domeniul „culturii poporului”. Din analiza „Registrului de inspecții” al Școlii nr.1 reiese că, înscrierea doamnei învățătoare Petrescu Cornelia la gradul I s-a făcut prin două tipuri de inspecții. Astfel, la 1 februarie 1937, Inspectorul Școlar Prahova îi evaluează activitatea metodică-didactică de la clasă, iar la 5 februarie era inspectată de Elena Popescu, delegată de minister, cu scopul „cercetării activității gospodărești cerută de lege pentru înaintarea la gradul I”³⁰.

Ținuta și moralitatea erau condiții înscrise în legislația școlară, reprezentând garantarea respectului comunității pentru ”dascălul lor”. Un caz de încălcarea a moralității este înregistrat la o școală dintr-un cartier al Comarnicului, în anul 1921. Aici, învățătoarea M.N., care era și diriginta școlii, anunța Revizoratul că, din cauza lipsei combustibilului era nevoită să închidă școala. Absenteismul repetat al învățătoarei determină nemulțumirea părinților, care solicită Comitetului Școlar o anchetă. Președintele acestuia cercetează situația și transmite forurilor superioare o informare:

„Am constatat că domnișoara învățătoare M.N. a dat naștere unui copil, fără a fi măritată. Aceasta a provocat o impresie detestabilă locuitorilor din această circumscripție și întregii comunități. Frumos exemplu de moralitate!”³¹

Documentele nu menționează sancțiunea, dar învățătoarea nu se mai regăsește în statele de plată ale școlii. În mentalul colectiv, cadrul didactic trebuia să fie în exemplu, dar nu știm în ce măsură, judecata comunității era aplicată și în cazul învățătorilor.

Ținuta era și ea un aspect serios al perioadei pe care, Inspectoratul Școlar Prahova o clarifica într-o notă transmisă cadrelor didactice femei:

„Constatându-se că mulți dintre membrii corpului didactic se prezintă la cursuri într-o ținută necontrolată sau nepotrivită rolului lor, ministerul atrage atenția, că de azi sunteți obligate a veni în fața elevilor într-o ținută corectă. Doamnele și domnișoarele sunt obligate să îmbrace la clasă un șorț negru, lung de cel puțin 10 cm sub genunchi. Fardul este interzis”³².

²⁹ Din 18 cadre didactice, în învățământul primar comărnicean, 11 erau femei, în anul școlar 1929-1930.

³⁰ ANSJPH-SC, 889/1934-1942: 30-36.

³¹ ANSJPH-SC, 110/1921: 16.

³² ANSJPH-SC, 37/1939-1941: 297.

În deceniul patru al secolului al XX-lea, învățătoarele sunt implicate în numeroase activități extracurriculare. Acestea erau considerate forme ale perfecționării didactice, condiționând de executarea lor obținerea gradelor didactice. Așa cum am amintit, proiectul gustian transfera în sarcina cadrelor didactice numeroase activități: conferințe, monografiile rurale, organizarea Căminelor Culturale, „pregătirea gospodărească și cetățenească”, înființarea cantinelor și coloniilor școlare³³.

La Comarnic, cadrele didactice au organizat la 23 februarie 1930 o Conferință cu tema – „Relele alcoolismului”, la care au participat circa 235 de săteni³⁴. O altă măsură a proiectului cultural a fost implementată în 1934, prin deschiderea Căminului Cultural „Bibescu Vodă”, în cartierul Posada. Printr-o telegramă, ministrul Constantin Angelescu îl felicita pe primarul localității, pentru această reușită. Aici erau organizate șezători populare, conferințe și proiecții cinematografice. Temele acestora făceau referire la efectele produse de alcool, sifilis și tuberculoză³⁵.

Școlile sătești deveneau centre de muncă activă pentru săteni. Învățătorii, care erau și comandanții stolurilor străjerești, și cei care asigurau instruirea premilitară, implicau tinerii în acțiuni de întrajutorare a familiilor sărace. O figură feminină a perioadei interbelice, care susține comunitatea comărniceană, a fost învățătoarea Cornelia Petrescu. Fusesse repartizată aici în anul 1924, alături de soțul său³⁶. S-a implicat foarte mult în proiectele comunității. Era membră a Asociației „Cercurilor de gospodine”³⁷, predând elevelor discipline gospodărești, în cadrul orelor de lucru manual de la clasele V-VII. Activitățile practice desfășurate cu elevele erau variate: de la împodobirea și curățenia localului școlii, până la aprovizionarea cu alimente a oamenilor săraci. Obiectele brodate sau țesute de eleve erau expuse și vândute. Bani încasați erau direcționați către Cooperativa Străjerilor. Veniturile erau obținute și din vânzarea produselor recoltate de pe terenul școlii. Astfel, Cooperativa școlară avea în anul 1938 un capital social de 5370 lei³⁸.

Cornelia Petrescu administra cantina școlară, unde se servea zilnic un fel sau două de mâncare caldă, pentru circa 75 de elevi săraci³⁹. Cantina era susținută financiar prin donațiile primite de la Întreprinderile Prințului Bibescu. O altă obligație a învățătoarei a fost aceea de a organiza șezători cu sătenii. Pentru că predase și la cursurile pentru adulți, ea reușea să organizeze activități culturale cu mamele elevelor.

Anul școlar 1939-1940 aducea schimbări învățământului din Comarnic. Din cauza războiului, învățătorii erau concentrați în unități militare, timp în care, erau supliși de colege. La 10 noiembrie 1940 Școala nr. 1 este distrusă de cutremur.

³³ Toate aceste activități erau puse sub coordonarea „Fundațiilor Culturale Regale”, fiind aplicate de Institutul Social Român, înființat de D. Gusti. Nu toate obiectivele proiectului au fost atinse. Monografiile sătești nu au avut finalitatea dorită.

³⁴ ANSJPH-SC, 26/1929: 1-4.

³⁵ ANSJPH-SC, 34/1933-1934: 10-23.

³⁶ Ioan Petrescu a fost director al Școlii mixte nr.1 din Comarnic, după 1935 devine inspector școlar.

³⁷ Asociația Cercurilor de Gospodine este organizată în 1920, din inițiativa Valentinei Focșa. Asociația avea ca obiective îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă ale femeilor. Președinta organizației a fost Simona Lahovary.

³⁸ ANSJPH-SC, 38/1939: 88.

³⁹ ANSJPH-SC, 38/1939: 102.

Comitetul Școlar a hotărât închirierea a trei săli, în locații diferite, unde au fost primiți elevii.

Implicarea României în război a determinat mobilizarea cadrelor didactice masculine, procesul instructiv-educativ rămânând în grija învățătoarelor. De la Școala nr. 1 pleaseră pe front patru învățători, iar cinci învățătoare îi suplineau prin rotație. Elevii învățau în două schimburi, în condiții improprii, iar învățătoarele ajungeau să lucreze pe zi cu 100 de elevi⁴⁰.

Tot în același an, Ministerul Învățământului transmitea o adresă referitoare la munca de război a cadrelor didactice:

„Pe timpul vacanței de vară, elevii sub coordonarea cadrelor didactice vor cultiva lotul școlii, (...) vor strânge plante medicinale, (...) vor ajuta familiile celor mobilizați, văduvelor, invalizilor. Cadrele didactice vor întocmi grafice pentru serviciul muncii de război”⁴¹.

În loc de concluzii

Perioada interbelică a reprezentat o etapă importantă a activismului feminin. Chiar dacă, mișcarea feministă a avut un caracter moderat, totuși, se înregistrează câteva schimbări ale statutului politico-juridic al femeilor. Educația rămâne un factor covârșitor în progresul unui popor. Politicile educaționale interbelice au favorizat o segregare pe sexe a învățământului. Acest lucru devine evident, mai ales, în învățământul secundar, unde diferențele de gen sunt vizibile. Educația era un mijloc de control al fetelor. Limitarea căilor de acces către învățământul universitar îngreșea posibilitatea fetelor de a practica anumite profesii. În perioada studiată, educația și sănătatea erau domenii deschise populației feminine, iar depășirea limitelor de către acestea era redusă.

Din acest motiv, susținem părerea cercetătoarei Anca Filipovici, conform căreia, „emanciparea prin educație a fost o consecință și nu un scop în sine”⁴². Afirmatia este făcută în urma cercetării învățământului secundar feminin. Extrapolând această idee asupra învățământului primar considerăm că, în acest caz, emanciparea era un scop în sine, iar educația a fost un mijloc de realizare a sa. Acest lucru este susținut de studiul de caz al învățământului primar interbelic din Comarnic. Politicile educaționale interbelice, cu toate activitățile sale, făceau din factorul feminin (eleve și învățătoare) un mijloc al emancipării societății.

Aceasta este o realitate a perioadei interbelice, fără a lua în calcul pericolul extremismului politic, regimul autoritar impus de rege, eșecul proiectului sociologic gustian și iminența războiului.

Referințe

Anuarul Statistic al României (1930) București, Tipografia Curții Regale „F. Gobl”
ANSJPH-SC = Arhivele Naționale Serviciul Județean Prahova- fond Școala din Comarnic.
Botez, Calypso (1920) *Problema feminismului. O sistematizare a elementelor ei*, București: Tipografia Gutenberg.

⁴⁰ ANSJPH-SC, 41/1942:76.

⁴¹ ANSJPH-SC, 41/1942:190.

⁴² Filipovici, 2015: 332.

- Bucur, Maria; Miroiu, Mihaela (2002) *Patriarhat și emancipare în istoria gândirii politice românești*, Iași: Polirom.
- Buletinul Societății Regale Române de Geografie (1930) vol.XLVIII, București: Institutul de Arte Grafice „Al. Vlahuță”.
- Diac, Florin (2004) *O istorie a învățământului românesc modern (sec. XVII-1944)* Vol. I, București: Oscar Print.
- Filipovici, Anca (2015) *Învățământul secundar feminin în România interbelică: tendințe și evoluții* în Mihalache, Catalina; Rados, Leonida, *Educația publică și condiționările sale (secolele XIX-XX)*, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- Gorun, Adrian, Gorun, Horațiu, Tiberiu. (2014). *O perspectivă istorico- sociologică asupra legislației din învățământul românesc. (De la Marea Unire la decretul nr.175/2 august 1948)*. București: Pro Universitaria.
- Jinga, Luciana (2015) *Gen și reprezentarea în România comunistă, 1944-1989*, București: Polirom.
- Manuilă, Sabin. (1930) *Recensământul general al populației României din 1930*. București: Institutul Central de Statistică.
- Mihalache, Cătălina (2016) *Copilarie, familie, scoala: politici educaționale și receptări sociale*, Iași: Editura Universității „Al.I. Cuza”.
- Mihalache, Cătălina; Rados, Leonida (2016) *Educația publică și condiționările sale (secolele XIX-XX)*, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- Murgescu, Bogdan (2010) *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, București: Polirom.
- Popescu, Luciana (2004) *Politica sexelor*, București: Maiko.
- Rostas Zoltan; Sdrobiș, Dragoș (2017) *Culturalizarea în uniformă*, București: Paideia.
- Rostas, Zoltan; Văcărescu, Theodora-Eliza (2008) *Cealaltă jumătate a istoriei*, București: Curtea Veche.
- Sdrobiș, Dragoș (2015) *Limitele meritocrației într-o societate agrară. Șomaj intelectual și radicalizarea politică a tineretului în România interbelică*, București: Polirom.
- Văcărescu, Theodora-Eliza (2013) *Cauza feminismului va triumfa. Drepturi și mișcări de emancipare ale femeilor în România*. Accesibil online la: <http://www.cooperativag.ro/cauza-feminismului-va-triumfa/> (accesat 21.11.2018).